

EWA RZAŁ

Uniwersytet Gdański

POLITYKI I DZIAŁANIA UNII EUROPEJSKIEJ NA RZECZ ZDEGRADOWANYCH OBSZARÓW MIEJSKICH

Abstract: Policies and Measures of European Union in Support of Deprived Urban Areas. Europe, with its 80% of citizens living in urban areas, is the most urbanized continent in the world. This urban Europe is, however, enormously diverse. Urban areas experience different patterns of development depending on their local economic, social, political, historical circumstances; nevertheless, most of them face the same problems and a common challenge of sustainable urban development. On one hand urban areas are locations for growth, competitiveness and significant human, physical, financial resources, whereas on the other hand they are home to the most serious problems, such as: multiple deprivation, social and economic exclusion, degradation of natural and built environment, congestion, crime, loss of a sense of community. Although the EU does not itself have a competency for urban areas in Europe, the urban policy is at the heart of EU efforts to reinforce the social, economic and territorial cohesion and stimulate sustainable development of Europe. Among numerous EU initiatives a key instrument assisting urban areas in crisis is URBAN Community Initiative focusing mostly on physical and environmental regeneration, social inclusion, entrepreneurship and employment. As many problems faced by urban areas are interrelated the EU proposes an integrated approach to tackling urban problems by promoting innovative solutions incorporating social, economic, spatial, ecological, transport, cultural and security aspects. The Framework for action for sustainable urban development in EU has four interdependent policy aims: strengthening economic prosperity and employment in towns and cities; promoting equality, social inclusion and regeneration in urban areas; protecting and improving the urban environment: towards local and global sustainability; contributing to good urban governance. The significant added value of EU urban-oriented initiatives and recognized needs for further reinforcement of urban areas encourage and morally oblige EU decision makers as well as national, regional and local authorities to apply better coordinated and targeted actions in tackling urban sensitive issues. In the new financial perspective 2007-

2013 of the EU policies urban issues will be further reinforced, an integrated and coordinated approach will be continued, a greater attention will be given to improving quality of urban environment leading to creation of an European vision for sustainable cities, urban aspects will be incorporated in the mainstream of the new EU Cohesion Policy, of which one of the key objectives is to reinforce the role of urban areas as locomotives of regional development and sustainable growth of the EU.

*To nie najsilniejsze osobniki przetrwają,
czy najbardziej inteligentne,
ale te, które są najbardziej otwarte
i najszybciej reagują na zmiany.*
(Darwin)

Europa jest najbardziej zurbanizowanym kontynentem na świecie. Trzy, spośród czterech osób mieszka na terenach zurbanizowanych¹. Około 20% Europejczyków żyje w dużych konurbacjach powyżej 250 000 mieszkańców, 20% w miastach średniej wielkości od 50 000-250 000, a 40% w mniejszych skupiskach miejskich od 10 000-50 000 mieszkańców.

Europa 'miejska' charakteryzuje się ogromną różnorodnością pod względem stopnia i kierunków rozwoju, potencjału endogenicznego i problemów, w obliczu których stoją miasta i społeczności miejskie. Nie istnieje uniwersalny model miasta europejskiego. Scenariusz, według którego obszar miejski funkcjonuje, rozkwita lub obumiera zależy od wielu czynników specyficznych dla danego rejonu, takich jak: uwarunkowania historyczne i kulturowe, lokalizacja, struktura gospodarcza i funkcjonalna, baza przemysłowa, liczba ludności, kompozycja społeczna i struktura demograficzna, wreszcie, aktywność gospodarcza, ramy prawne i instytucjonalne oraz kontekst krajowy i polityka lokalna. Poszerzenie UE jeszcze bardziej wzbogaciło tę mozaikę przez włączenie obszarów miejskich, których rozwój w poprzednich dekadach podlegał różnym siłom i tendencjom.

Mimo wielu różnic w doświadczeniach i specyficznej dla danego rejonu sytuacji, europejskie obszary miejskie podlegają tym samym tendencjom i stoją przed wspólnymi wyzwaniami. Tendencje te to, m.in. globalizacja i restrukturyzacja ekonomiczna, zmiany socjalne i rosnące wykluczenie społeczne, presja na środowisko przyrodnicze.

¹ Chodzi o tereny miejskie w szerokim ujęciu (aglomeracje), obejmujące osiedla miejskie wszelkiego typu.

Natomiast wspólnymi wyzwaniami są:

- 1) tworzenie dobrobytu ekonomicznego i wzmacnianie konkurencyjności – poprawa ekonomicznej żywotności miast, szczególnie w regionach zapóźnionych w rozwoju, przez wspieranie innowacji i przedsiębiorczości, podnoszenie produktywności i tworzenie nowych możliwości zatrudnienia oraz promowanie policentrycznego, harmonijnego europejskiego systemu miejskiego;
- 2) redukcja bezrobocia i wykluczenia społecznego – zapewnienie równego dostępu do pracy, edukacji, usług, polepszenie bezpieczeństwa;
- 3) fizyczna i środowiskowa regeneracja – zapewnienie wysokiego poziomu ochrony środowiska miejskiego będącego kluczowym czynnikiem zrównoważonego rozwoju miast i zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańcom obecnie i przyszłym generacjom;
- 4) zintegrowane ‘rządzenie’ (*governance*) – promowanie innowacyjnego i elastycznego procesu decyzyjnego zapewniającego partnerstwo, synergię działań, otwartość, efektywność.

Wszystkie te wyzwania można umieścić pod wspólnym hasłem – zrównoważony rozwój miejski.

1. Lokomotywy rozwoju czy relikty przeszłości?

Co sprawia, że jedne obszary miejskie radzą sobie z tym wyzwaniem lepiej, a inne gorzej? Dlaczego, bazując na tych samych globalnych trendach i stojąc przed takimi samymi możliwościami jedne odnoszą sukces stając się lokomotywami rozwoju regionów i państw, a inne przekształcają się w niechciane relikty znamienitej przeszłości.

Sukces obszarów miejskich okazuje się być ściśle związany ze zdolnością do zaspokajania zmieniających się potrzeb społeczeństwa i biznesu. Parafrazując zdanie Darwina, tylko te obszary przetrwają i będą się rozwijać, które będą najbardziej otwarte na zmiany i będą potrafiły przekuć nowe globalne i lokalne wyzwania w sukces. Czynniki warunkującymi pozytywny lub negatywny wpływ tych wyzwań na sytuację obszarów miejskich są m.in.: kapitał ludzki (umiejętności mieszkańców), dostępność obszaru miejskiego, istniejąca baza ekonomiczna, atrakcyjność dla biznesu, turystów, ludności, ogólny rozmiar obszaru zurbanizowanego. Jednak elementem odgrywającym kluczową rolę w rozwoju obszaru miejskiego jest czynnik instytucjonalny, a głównie zdolność władz i instytucji lokalnych do korzystania z poja-

wiających się możliwości rozwoju oraz pokonywania negatywnych trendów i zagrożeń, gotowość do podejmowania działań transformacyjnych i poszukiwania rozwiązań innowacyjnych.

Tabela 1

Problemy miejskie, trendy i skutki

Zagadnienie miejskie	Tendencje miejskie	Konsekwencje
„Rozlewanie” się miast	Rozrost obszarów miejskich z powodu presji rozwojowej	Utrata terenów zielonych, ekspansja obszaru miejskiego na tereny przyległe
Przeciążenie ruchu ulicznego	Wzrost ruchu głównie przez samochody prywatne ponad możliwości lokalnego systemu transportowego	Wydłużony czas podróży, wyższe koszty, wzrost zanieczyszczeń, pogorszenie stanu środowiska miejskiego
Migracja negatywna	Wyprowadzanie się mieszkańców do atrakcyjniejszych lokalizacji, głównie na peryferia miast i tereny wiejskie	Strata populacji, częściej wykształconej; wzrost ruchu ulicznego przez konieczność dojeżdżania z miejsca zamieszkania poza miastem do pracy w centrach miast
Migracja pozytywna	Napływ ludności z innych obszarów i krajów	Wzrost gęstości zaludnienia może prowadzić do problemów społecznych i mniejszości etnicznych, zwłaszcza, jeśli imigranci nie mogą znaleźć zatrudnienia
Restrukturyzacja ekonomiczna	Zmiana struktury ekonomicznej, głównie z sektora przemysłu do usług	Opuszczone, zdegradowane tereny i budynki poprzemysłowe, zmiana kwalifikacji wymaganych przez rynek pracy
Gospodarka oparta na wiedzy	Stopień internetyzacji najwyższy w miastach	Wzrost zatrudnienia, ale wykluczenie tych, którzy nie mają dostępu do społeczeństwa informacyjnego
Upadek schyłkowych przemysłów	Utrata jednej lub więcej branż przemysłu i brak alternatywnej działalności mogącej zaabsorbować istniejący potencjał	Bezrobocie, zdegradowane budynki i tereny, nieużytki
Koncentracja degradacji	Tendencja ubożenia i degradacji skoncentrowana w pewnych dzielnicach	Niskie dochody, ubóstwo, niski poziom zdrowia, zły stan mieszkań oraz warunków środowiskowych
Jakość powietrza	Rosnące emisje gazów zanieczyszczeń przemysłowych i komunikacyjnych	Pogorszenie się stanu zdrowia i jakości życia, efekt ocieplenia
Odpady i ścieki miejskie	Wzrastająca ilość produkowanych przez gospodarstwa domowe odpadów	Wymagane zwiększenie zdolności przerobowych oczyszczalni ścieków, spalarni śmieci itp.

Źródło: ESPON Action 2.2.3: Territorial Effects of the Structural Funds In Urban Areas, 2004.

Mimo różnic w specyfice poszczególnych terenów zurbanizowanych można wymienić wiele typowych dla nich zjawisk (tab. 1). Każde z nich, jeśli niekontrolowane, powoduje negatywne konsekwencje dla środowiska, struktur i społeczności miejskiej. Typowe zagadnienia i ich konsekwencje są przedstawione w tabeli 1.

Globalne i lokalne trendy rozwoju wymuszają działania transformacyjne dotyczące tkanki miejskiej. Nie zawsze rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich i przywracanie tych obszarów do spełniania dawnych funkcji jest najlepszym rozwiązaniem, ale raczej dostosowanie tych struktur do spełniania zupełnie nowych niejednokrotnie funkcji, aby w pełni wykorzystać nowe szanse i zaspokoić nowe potrzeby społeczności, inwestorów, migrantów. Wymaga to ciągłej gotowości na zmiany, zintegrowanego planowania i zarządzania obszarami miejskimi łączącego aspekty przestrzenne, ekonomiczne, społeczne, kulturowe, środowiskowe, transportowe i bezpieczeństwa. Tym bardziej, że w erze globalizacji charakteryzującej się m.in. wzmożoną mobilnością ludzi i biznesu oraz zmianami strukturalnymi, procesy urbanizacji, suburbanizacji i reurbanizacji społeczeństwa europejskiego są coraz bardziej intensywne.

Jedne miasta odnotowują wzrost ludności, który jest wynikiem naturalnego przyrostu, napływu ludności z obszarów wiejskich oraz słabiej prosperujących, jak również migracji z krajów trzecich. W latach 90. XX w. ok. 2,1 mln osób spoza granic Unii Europejskiej osiedliło się w miastach ówczesnej 'piętnastki', podczas gdy 1 mln osób wyjechało z obszaru UE.

W tym samym czasie inne miasta, doświadczają spadku liczby mieszkańców (szczególnie intensywnie w latach 80.), którego powodem jest znikanie lub realokacja tradycyjnych głównych pracodawców oraz suburbanizacja. To ostatnie, coraz intensywniejsze zjawisko wiąże się z tym, że w wielu rejonach mieszkańcy zniechęceni pogarszającym się stanem miejskiego środowiska przyrodniczego, wybierają życie na peryferiach miast. Takimi przykładami miast, które 'straciły' swoich mieszkańców na rzecz terenów podmiejskich są Bruksela, Londyn, Paryż, Lille, Porto, Hannover, Barcelona. Saldo migracji ludności miejskiej w krajach Unii Europejskiej (z wyjątkiem Irlandii) jest jednak wciąż dodatnie na korzyść obszarów miejskich.

Procesy urbanizacyjne dotyczą nie tylko zmian demograficznych, ale także związanych z nimi ściśle zmian w strukturze ekonomicznej, fizycznej, środowiskowej i funkcjonalnej obszarów miejskich. Niekontrolowane procesy urbanizacyjne mogą stanowić źródło wielu zagrożeń prowadzących do degradacji materialnej, funkcjonalnej, moralnej i kompozycyjnej terenów zurbanizowanych.

2. Obszary zurbanizowane – obszarami sprzeczności

Problematyka obszarów miejskich jest bardzo złożona. Jednym z dowodów tej złożoności jest to, że obszary miejskie doświadczają pewnego rodzaju paradoksów.

Pierwszym paradoksem jest to, że zmiany w strukturze demograficznej są jednocześnie skutkiem, jak i przyczyną degradacji (w szerokim znaczeniu) obszarów miejskich. Powstaje sytuacja tzw. błędnego koła. Pogarszająca się jakość życia w miastach, głównie związana z rosnącym poziomem zanieczyszczeń miejskich powoduje, że mieszkańcy wyprowadzają się na peryferia. To stwarza sytuację niekontrolowanego i bezładnego rozrastania się miast (*urban sprawl*), aktywność koncentruje się na peryferiach, a nie w słabnących centrach miast, centra miast 'straszą' opustoszałymi, ulegającymi ciągłej degradacji terenami zabudowanymi, lokalizacje zamieszkania, pracy i rozrywki są rozproszone, co z kolei powoduje zwiększony ruch uliczny przyczyniający się do dalszego pogorszenia stanu środowiska miejskiego, a więc i jakości życia, która jest pierwotnym powodem negatywnej migracji ludności i biznesu z centrów miejskich.

Drugi paradoks polega na koncentracji endogenicznego potencjału rozwoju w miastach, a jednocześnie problemów i zagrożeń. Miasta spełniają główną rolę w tworzeniu i rozwoju życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego Europy. Są uznawane za lokomotywy wzrostu i konkurencyjności w globalnej gospodarce mając duży udział w tworzeniu europejskiego dobrobytu, wiedzy i technologii. W miastach, bowiem koncentrują się niezbędne dla wzrostu zasoby ekonomiczne, fizyczne i intelektualne. Miasta i miasteczka są centrami komunikacji, kreatywności, innowacji i dziedzictwa kulturowego.

Jednak, właśnie na obszarach miejskich występuje największa koncentracja problemów społecznych, ekonomicznych, środowiskowych, przed którymi stoi dzisiejsze społeczeństwo. Problemy te związane są m.in. z szybkimi zmianami gospodarczymi, a co za tym idzie – społecznym i ekonomicznym wykluczeniem, z degradacją naturalnego środowiska i struktur miejskich, intensywnym ruchem ulicznym, a co się z tym wiąże – zanieczyszczeniem powietrza i hałasem, z przestępczością, bezrobociem, biedą, utratą poczucia lokalnej wspólnoty. Wszystko to składa się na proces degradacji w szerokim ujęciu.

Problem degradacji struktur miejskich nie jest nowym zjawiskiem i dotyczy nie tylko największych miast, tych, które pełnią lub mają po-

tencjał do pełnienia funkcji metropolitalnych. Stopień jego natężenia jest różny na różnych terenach zurbanizowanych, ale sumaryczny efekt tego zjawiska ma ogromny negatywny wpływ na stan rozwoju społeczno-gospodarczego całej UE. Dlatego też UE coraz bardziej angażuje się, również finansowo, w pomoc obszarom miejskim mając na celu budowanie konkurencyjnej, silnej, spójnej i zrównoważonej Europy, w której obszary miejskie odgrywają rolę koła napędowego.

3. Miejski wymiar polityk wspólnotowych. Problematyka obszarów miejskich w politykach Unii Europejskiej

Nierówności w rozwoju regionalnym, stanowiące główny obszar troski UE i będące w sercu polityk wspólnotowych, są głównie odzwierciedleniem słabych i mocnych stron miast i miasteczek.

Unia Europejska, zgodnie z zasadą subsydiarności, nie ma kompetencji *sensu stricte* w dziedzinie polityki miejskiej. Ogólnie, pełna odpowiedzialność za działania na rzecz obszarów zurbanizowanych spoczywa na krajach członkowskich UE, władzach regionalnych i lokalnych. Jednak, mając na uwadze to, że rozwój regionalny jest w dużej mierze uzależniony od rozwoju obszarów miejskich, gdzie koncentruje się działalność ekonomiczna, społeczna i kulturalna, problematyka zurbanizowanych obszarów zajmuje coraz istotniejsze miejsce w politykach wspólnotowych, zwłaszcza w polityce spójności. W drugim raporcie kohezyjnym Komisja Europejska stwierdziła: „*problematyka miejska... jest w sercu ekonomicznej, społecznej i terytorialnej zmiany. Miasta stanowią kluczową lokalizację dla wdrażania strategii spójności i rozwoju zrównoważonego*”.

Wysiłki na rzecz wsparcia obszarów miejskich były podejmowane na poziomie UE już od początku lat 90., jednak nie przynosiły one spektakularnych efektów, gdyż brakowało im wspólnej wizji i koordynacji działań przy aktywnym udziale władz lokalnych. Dlatego w 1997 r. Komisja Europejska opracowała Komunikat „W stronę agendy miejskiej w Unii Europejskiej” (*Towards an Urban Agenda in the European Union*), który zapoczątkował dialog między różnymi instytucjami UE i władzami lokalnymi na temat polityk miejskich. Dokument dokonuje ogólnego przeglądu sytuacji zurbanizowanych obszarów i kluczowych zagrożeń, roli obszarów miejskich w rozwoju UE i zwiększaniu jej konkurencyjności i spójności, jak również oceny efektywności dotychczas-

wych inicjatyw na rzecz wsparcia rozwoju obszarów miejskich oraz kierunków przyszłych działań.

Następstwem pozytywnych efektów debaty było przygotowanie przez Komisję Europejską w 1998 r. kolejnego komunikatu skierowanego do Rady, Parlamentu Europejskiego, Komitetu Społeczno-Ekonomicznego i Komitetu Regionów pod nazwą „Zrównoważony Rozwój Miejski w Unii Europejskiej: Ramy dla Działania” (*Sustainable Urban Development In the European Union: A Framework for Action*). Dokument ten wskazuje na potrzebę polepszenia efektywności, koordynacji i koncentracji działań UE na rzecz zintegrowanego rozwoju obszarów zurbanizowanych. Przyjęto, że wymiar miejski powinien być w większym stopniu uwzględniony w politykach wspólnotowych oraz uzyskać większe wsparcie z Funduszy Strukturalnych. Oznacza to, że komponent miejski powinien być wyraźniej wzięty pod uwagę w programach rozwoju regionalnego.

W dokumencie zdefiniowano cztery główne cele odpowiadające czterem, wymienionym powyżej wyzwaniom. Są to:

- wzmacnianie dobrobytu ekonomicznego i zatrudnienia w miastach i miasteczkach;
- promowanie równości szans, społecznego włączenia i regeneracji na obszarach miejskich;
- ochrona i ulepszanie środowiska miejskiego – w kierunku lokalnego i globalnego zrównoważenia;
- polepszenie miejskiego „rządzenia” (*governance*) i kompetencji władz lokalnych.

Te cele strategiczne stanowią ramy dla interwencji UE na rzecz obszarów miejskich i podstawę do opracowywania kryteriów kwalifikowalności dla wsparcia tych obszarów w ramach dostępnych instrumentów finansowych.

4. Fundusze unijne dla miast i miasteczek

Głównymi funduszami UE współfinansującymi działania na obszarach miejskich są Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Fundusz Spójności (FS).

Wiele programów finansowanych przez Fundusze Strukturalne w ramach Celu 1 (regiony opóźnione w rozwoju) i Celu 2 (obszary problemów strukturalnych) oraz projektów Funduszu Spójności dotyczy m.in. walki z problemami występującymi w miastach, a projekty o wymiarze regionalnym w większości realizowane są na obszarach miej-

skich. Świadczy to o tym, że źródła odnowy i rozwoju regionalnego upatruje się właśnie w poprawie sytuacji obszarów miejskich, z których następuje rozprzestrzenianie się korzyści na otaczające je tereny wiejskie, regiony, w których się znajdują oraz na regiony przyległe.

W okresie programowania 2000-2006 na politykę strukturalną przeznaczono ok. 287 mld euro (w cenach z 1999 r.), a na Fundusz Spójności 21 mld euro. Szacuje się, że z tej sumy ok. 31 mld euro zostało wydanych na działania miejskie w obszarach Celu 1 i Celu 2.

Ponadto, wiele projektów natury miejskiej było finansowanych w ramach innych Inicjatyw Wspólnotowych (np. LIFE, SAVE), Programów Wspólnotowych (np. Piąty Program Ramowy na Rzecz Badań i Rozwoju Technologicznego – akcja *Miasto Jutra* i *Dziedzictwo Kulturowe* oraz *Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego* i in.

Żaden z programów nie miał jednak (zgodnie z wytycznymi Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności) charakteru wyłącznie miejskiego.

Pierwszym przypadkiem, kiedy środki pochodzące z EFRR wsparły konkretne działania w zakresie planowania miejskiego i innowacyjnej regeneracji miast była inicjatywa *Urban Pilot Project*. W latach 1989-1993 w jej ramach zatwierdzono 33 projekty na łączną kwotę 101 mld euro wkładu UE. Innowacyjność rozwiązań była również motywu przewodnim w następnej rundzie inicjatywy UPP w 1997 r., w której dofinansowano ze środków EFRR 26 projektów na łączną kwotę 63 mln euro. Projekty te miały charakter pilotażowy, aby przetestować innowacyjne podejście do rozwiązywania problemów miejskich i działania eksperymentalne w zakresie gospodarki, spraw społecznych i środowiska.

Po fazie przedsięwzięć pilotażowych i ich zachęcających rezultatach w 1994 r. uruchomiono Inicjatywę Wspólnotową URBAN – specjalny instrument koncentrujący się na ekonomicznej i społecznej regeneracji obszarów miejskich znajdujących się w kryzysie. W okresie programowania 1994-1999 sfinansowano programy obejmujące 118 obszarów zurbanizowanych w 15-tu krajach UE na łączną kwotę 1,8 mld euro, z czego wkład finansowy UE wyniósł 900 mln euro (w cenach z 1999 r.). Pomoc objęła obszary zamieszkałe przez 3,2 mln osób, co oznacza, że średnio wydano 560 euro na jednego mieszkańca.

Ważniejsze jest jednak to, co kryje się za tą statystyką. Większość sfinansowanych działań dotyczyła fizycznej i środowiskowej regeneracji i transformacji, innowacyjnych metod promocji przedsiębiorczości i zatrudnienia, społecznego włączenia, spójności wewnątrz miast. Ocena *ex post* wykazała, że inwestycje w komunikację miejską, oświatę, działalność

kulturalną, dostępność do usług publicznych przyniosły wiele wymiernych i niewymiernych rezultatów przyczyniając się w efekcie do poprawy jakości życia na obszarach nimi objętych, jak i na obszarach przyległych. W niektórych przypadkach odnotowano znaczny efekt dźwigni, np. w niemieckim Rostocku na każde euro zainwestowane w renowację kolejne 3,9 euro wygenerowano na terenie miast i okolic.

Zastosowana, w ramach URBAN, zasada zintegrowanego podejścia w zwalczaniu skoncentrowanych problemów społecznych, ekonomicznych i ekologicznych okazała się skuteczna. Polega ona na kompleksowych rozwiązaniach łączących odnowę przestarzałej i zużytej infrastruktury miejskiej z działaniami na rzeczżywienia gospodarki i poprawy sytuacji na rynku pracy, ze środkami przeciwdziałającymi zjawisku marginalizacji jednostek i grup społecznych oraz służącymi poprawie jakości środowiska przyrodniczego.

5. Zasady funkcjonowania inicjatywy URBAN II

Zachęcające osiągnięcia pierwszej inicjatywy URBAN sprawiły, że w następnej perspektywie finansowej 2000-2006 uruchomiono kolejną jej edycję w nieco zmodyfikowanej wersji pod nazwą URBAN II. Główne modyfikacje polegały na:

- uproszczeniu administracyjnym i finansowaniu tylko z jednego źródła – EFRR;
- zastosowaniu bardziej przejrzystych kryteriów selekcji obszarów problemowych;
- włączeniu do obszarów uprawnionych do wsparcia również małych i średnich miast (powyżej 20 000 mieszkańców, a w uzasadnionych przypadkach 10 000);
- wprowadzeniu zasady silnego lokalnego partnerstwa (zwiększona rola władz lokalnych w zarządzaniu programami była *novum* w ramach programów Funduszy Strukturalnych);
- użyciu Audytu Miejskiego² jako systematycznego źródła informacji (lista wspólnych wskaźników zainspirowana przez Audyt Miejski dla celów monitoringu i ewaluacji programów);
- wzmocnieniu oceny *ex-ante*;

² URBAN AUDIT – Inicjatywa Komisji Europejskiej zapoczątkowana w 2000 r. mająca na celu wypracowanie listy wspólnych wskaźników mierzących jakość warunków życia na obszarach miejskich oraz zebranie porównywalnych danych statystycznych miast europejskich.

- wprowadzeniu programu wzajemnej wymiany doświadczeń i upowszechniania najlepszych praktyk.

Podstawę prawną dla inicjatywy URBAN stanowi Rozporządzenie Rady nr 1260/1999.

Na realizację drugiej generacji programów URBAN przeznaczono ponad 700 mln euro z EFRR (w cenach z 1999 r.) dla 70 obszarów zurbanizowanych „starej” UE obejmujących 2,2 mln mieszkańców. Razem z wkładem własnym krajów-beneficjentów łączna wartość inwestycji wyniosła 1600 mln euro, co daje średnio kwotę ponad 720 euro na jednego mieszkańca obszaru objętego pomocą. Chociaż ogólna alokacja jest mniejsza niż w poprzednim okresie to koncentracja na mniejszej liczbie programów sprawiła wyższą intensywność pomocy ze środków EFRR w kontekście finansowym (wydatki na 1 mieszkańca) i terytorialnym (wydatki na km²). Programy URBAN II nadają najwyższy priorytet regeneracji fizycznej i środowiskowej (ok. 40% wydatków) Kolejne dwa priorytety: włączenie społeczne i przedsiębiorczość/zatrudnienie szacuje się na kolejne 42%. Pozostała część przeznaczona jest na transport miejski, społeczeństwo informacyjne.

Celami strategicznymi URBAN II są:

- wspieranie tworzenia i wdrażania nowatorskich strategii zrównoważonej odnowy ekonomiczno-społecznej na obszarze małych i średnich miast oraz dzielnic w dużych aglomeracjach dotkniętych zjawiskami kryzysowymi;
- stymulowanie wzrostu wymiany wiedzy i doświadczeń, dotyczących zrównoważonej odnowy i rozwoju obszarów zurbanizowanych w UE.

Zasady alokacji funduszy między poszczególne kraje członkowskie opierają się na trzech obiektywnych wskaźnikach, którymi są: zaludnienie, stopa bezrobocia, stopa bezrobocia długoterminowego na danym obszarze zurbanizowanym. Dodatkowymi kryteriami są jakość zaproponowanych programów, równomierny rozdział i spójność z krajowymi i unijnymi działaniami.

Uprawnione do wsparcia ośrodki zurbanizowane muszą leżeć na obszarach objętych pomocą w ramach Celu 1 i Celu 2 oraz spełniać co najmniej trzy z warunków (wskaźniki Audytu Miejskiego):

- wysoka stopa bezrobocia długookresowego;
- niski poziom aktywności ekonomicznej;
- wysoki wskaźnik ubóstwa i marginalizacji społecznej;
- potrzeba rekonwersji wynikająca ze specyficznych problemów gospodarczych lub społecznych;

- wysoki odsetek imigrantów, mniejszości etnicznych czy innych grup mniejszościowych lub uchodźców;
- niski poziom wykształcenia mieszkańców, znaczny niedobór określonych kwalifikacji, wysoki wskaźnik osób, które nie ukończyły szkół;
- wysoki wskaźnik przestępczości;
- niekorzystna sytuacja demograficzna;
- zdegradowane środowisko naturalne.

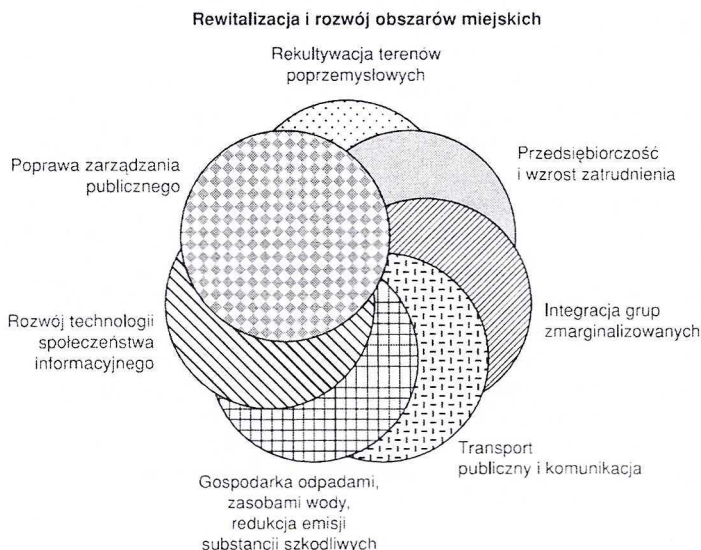
Priorytety i działania wynikają z postanowień zawartych w przepisach dotyczących funkcjonowania Funduszy Strukturalnych. Mogą to być³:

- 1) **rekultywacja terenów przemysłowych**, renowacja budynków i terenów ekologicznie zdegradowanych z uwzględnieniem mieszanego i przyjaznego dla środowiska typu użytkowania, co oznacza zmniejszenie presji na zagospodarowywanie terenów zielonych i niekontrolowane rozprzestrzenianie się miasta oraz zachowanie elementu kulturowego i historycznego dziedzictwa (celem jest tworzenie możliwości zatrudnienia, integracja społeczności lokalnej i poprawa poziomu życia na obszarach miejskich z poszanowaniem zasad ochrony środowiska);
- 2) **przedsiębiorczość i wzrost zatrudnienia** – inicjatywy lokalne tworzenia miejsc pracy związanych z kulturą, usługami dla ludności oraz ochroną środowiska (dodatkowo celem jest zapewnienie równego dostępu do miejsc pracy) – lokalne pakiety dotyczące przedsiębiorczości i zwiększenia możliwości zatrudnienia;
- 3) **integracja grup społecznie zmarginalizowanych** – wprowadzanie programów edukacyjnych i szkoleń zawodowych dla ludzi odrzuconych i defaworyzowanych przez społeczeństwo;
- 4) **transport publiczny i komunikacja** – rozwój przyjaznych dla środowiska sieci komunikacji miejskiej – ograniczanie indywidualnego ruchu samochodowego przez rozwijanie efektywnych, wydajnych ekonomicznie i przyjaznych dla środowiska zintegrowanych systemów transportu publicznego z uwzględnieniem transportu rowerowego i pieszego oraz nowych technologii komunikacyjnych
- 5) **gospodarka odpadami, zasobami wody, redukcja emisji substancji szkodliwych** – wdrażanie systemów zarządzania energią pozwa-

³ Opracowano na podstawie wytycznych Komisji Europejskiej dla Inicjatywy URBAN II: *Communication from the Commission to the Members States of 28.04.2000 laying down guidelines for a Community Initiative concerning economic and social regeneration of cities and of neighbourhoods in crisis in order to promote sustainable urban development URBAN II, 2000.*

- lających na efektywniejsze jej wykorzystanie – rozwijanie sprawnych i oszczędnych systemów zarządzania zasobami wodnymi oraz ograniczenie wykorzystywania węglowodorowych źródeł energii; rozwijanie systemów energetycznych opartych na czystych i odnawialnych źródłach energii;
- 6) **rozwój technologii społeczeństwa informacyjnego** – promowanie wykorzystania technologii internetowych w życiu gospodarczym, społecznym i ochronie środowiska;
 - 7) **poprawa zarządzania publicznego** – studia i prace eksperckie nad reorganizacją i poprawą usług publicznych; promowanie nowoczesnych struktur zarządzania publicznego na obszarach zurbanizowanych; kampanie informacyjne na rzecz poprawy dostępu obywateli do informacji.

Poniższy schemat prezentujący priorytety inicjatywy URBAN II obrazuje jednocześnie współzależność i koncentrację występowania pewnych problemów społecznych, ekonomicznych i ekologicznych na zdegradowanych obszarach miejskich, co jest uzasadnieniem zastosowania zintegrowanego podejścia łączącego aspekty przestrzenne, eko-

Ryc. 1. Priorytety działań inicjatywy URBAN II

Źródło: Opracowanie własne.

onomiczne, społeczne, kulturowe, środowiskowe, transportowe i bezpieczeństwa.

Programy wspierane przez URBAN mają dodatkowo uwzględniać wymianę informacji i dzielenie się doświadczeniami na temat rewalizacji terenów miejskich.

Ze środków EFRR nie można finansować budownictwa mieszkaniowego. Jednak w przypadkach, kiedy działania na rzecz rozwoju zrównoważonego danego obszaru są nierozdzielnie związane i uzależnione od przekształceń w dziedzinie zasobów mieszkaniowych, wówczas dopuszcza się, aby wydatki na budownictwo mieszkaniowe poniesione przez władze publiczne zostały zaliczone jako wkład własny.

Beneficjentami są władze terytorialne obszarów zurbanizowanych liczących co najmniej 20 tys. mieszkańców wyselekcjonowanych przez władze narodowe w ramach limitów ustalonych przez Komisję.

Po ustaleniu przez Komisję Europejską (KE) ogólnych wytycznych, maksymalnej liczby obszarów zurbanizowanych i ustaleniu wysokości alokacji na podstawie zobiektywizowanych wskaźników indykatorywnych, państwo członkowskie identyfikuje obszary problemowe i dokonuje podziału alokacji krajowej na podstawie wymienionych wyżej zobiektywizowanych wskaźników (wskaźniki audytu miejskiego) oraz konkurencyjnych procedur selekcji uzgodnionych uprzednio z KE. Władze terytorialne danego obszaru zurbanizowanego przygotowują Program Inicjatywy Wspólnoty (*Community Initiative Programme* (CIP)). Państwo członkowskie przedkłada propozycje CIP do KE wraz z propozycjami projektów w ciągu 6 miesięcy od opublikowania wytycznych w sprawie inicjatywy w Dzienniku Urzędowym wspólnot Europejskich. Po zatwierdzeniu ich przez KE uruchamiane jest finansowanie z EFRR. W porozumieniu z państwem członkowskim fundusze przyznawane są albo jako granty globalne na finansowanie całego CIP, albo na poszczególne części składowe CIP. Trzy miesiące po zatwierdzeniu CIP składane są uzupełnienia CIP.

Finansowanie – udział środków EFRR w finansowaniu przedsięwzięć może wynieść maksymalnie 75% kwalifikowanych kosztów całkowitych w przypadku Celu1 oraz maksymalnie 50% w przypadku pozostałych obszarów. Pomoc techniczna i działania związane z siecią wymianą doświadczeń uruchamiane z inicjatywy KE mogą być w 100% finansowane ze środków URBAN II. Wydatki te nie powinny przekroczyć 2% całości wkładu ERDF na finansowanie inicjatywy. Średnia wydatków publicznych (pomocy) na poszczególnych obszarach musi wynosić min 500 euro na 1 mieszkańca.

Tabela 2 pokazuje porównanie danych statystycznych dwóch edycji inicjatywy URBAN.

Tabela 2

URBAN I i URBAN II – kluczowe fakty

	URBAN I	URBAN II
Liczba obszarów problemowych	118	70
Liczba ludności objęta pomocą	3.2 mln	2.2 mln
Największy program (pod względem liczby ludności)	Wiedeń (130 000)	Amsterdam (62 000)
Najmniejszy program	Bari (8 000)	Amadora (10 000)
Wkład EFRR	953 mln euro (ceny z 1999 r.)	700 mln euro
Średni udział EFRR na program	8,1 mln euro	10 mln euro
Średni udział EFRR na mieszkańca	300 euro	320 euro
Całkowita wartość inwestycji	1 800 mln euro (ceny bieżące)	1 580 mln euro
Całkowita wartość inwestycji na mieszkańca	560 euro	720 euro

Źródło: Communication from the Commission „The programming of the Structural Funds 2000-2006: an initial assessment of the Urban Initiative (tab. 2-5).

Tabela 3

Alokacje URBAN II między krajami

Państwo	Liczba programów	Wkład EFRR	Całkowita wartość
Belgia	3	21 200 000	53 801 000
Dania	1	5 300 000	12 031 000
Niemcy	12	148 700 000	273 300 000
Grecja	3	25 500 000	37 377 000
Hiszpania	10	112 600 000	179 973 000
Francja	9	102 000 000	283 609 000
Irlandia	1	5 300 000	11 420 000
Włochy	10	114 800 000	264 398 000
Luksemburg	0	0	0
Holandia	3	29 800 000	87 078 000
Austria	2	8 400 000	36 459 000
Portugalia	3	19 200 000	29 592 000
Finlandia	1	5 300 000	22 500 000
Szwecja	1	5 300 000	16 000 000
Wielka Brytania	11	124 300 000	271 921 000
EU 15	70	727 700 000	1 579 459 000

Tabela 3 prezentuje liczbę programów rewitalizacji obszarów miejskich realizowanych w każdym z krajów Unii Europejskiej w ramach inicjatywy URBAN II, całkowitą wartość tych programów oraz udział środków unijnych.

Z poniższego zestawienia tabelarycznego wynika, że najwięcej programów rewitalizacji w ramach URBAN II dotyczyło centrum miast oraz miast średniej wielkości (tab. 4).

Tabela 4

URBAN II według typu obszaru problemowego

Typ Obszaru	Liczba	%	Ludność	%
Centrum miasta	31	44	994 000	46
Peryferia	27	39	810 000	38
Całe miasto	8	11	239 000	11
Mieszane (centrum i peryferia)	4	6	113 000	5

Typ Miasta	Liczba	%	Ludność	%
Duże (>250.000 mieszkańców)	27	39	874 000	41
Średnie		44	945 000	33
Małe (<50.000)	12	17	337 000	16

Tabela 5 prezentuje podział środków programów URBAN II według priorytetowych kategorii działań oraz kraje mające najwyższy i najniższy udział danej kategorii w ogólnej alokacji programu. Z zestawienia wynika, że najbardziej palącym problemem obszarów miejskich jest degradacja fizyczna i środowiskowa tkanki miejskiej, gdyż na takie działania przeznaczono prawie połowę środków URBAN II.

Przegląd programów zatwierdzonych do URBAN II (tab. 5) daje obraz skali problemów miejskich i potwierdza, że środki te wspomagają obszary znajdujące się w bardzo głębokim kryzysie. Przykładowo, średnia stopa bezrobocia na obszarach URBAN II wynosi 17%, podczas gdy średnia w UE wynosi 8%. Są wśród nich duże rozbieżności, ekstremalnym przypadkiem jest Mola di Bari we Włoszech gdzie stopa bezrobocia wynosi 50%, a na innych 16 obszarach ten wskaźnik osiąga poziom 25% i więcej. Tereny zielone na tych obszarach problemowych zajmują zaledwie 10,5% całkowitej powierzchni, w przypadku Rotterdamu i Madrytu jest to 5%. Poziom przestępczości na obszarach URBAN II jest dwa razy wyższy od średniej w UE, ponad 100 przypadków przestępstw na 1000 mieszkańców rocznie.

Table 5

Wydatki programów URBAN II według poszczególnych kategorii

Kategorie	Średni udział wydatków w całkowitej alokacji krajowej (w %)	Najwyższy udział w alokacji (w %)	Najniższy udział w alokacji (w %)
Odnowa fizyczna i środowiskowa	40	59 Austria	0 Finlandia i Szwecja
Przedsiębiorczość i zatrudnienie	21	71 Szwecja	7 Irlandia
Włączenie społeczne	21	47 Finlandia	3 Austria
Transport	8	18 Holandia	0 Szwecja, Finlandia, Portugalia, Irlandia
ICT	4	16 Finlandia	0 Szwecja, Portugalia
Pomoc techniczna	6		

Nie jest zatem zaskoczeniem, że największa część środków w ramach programów jest przeznaczona na regenerację fizyczną i środowiskową, sprawy zatrudnienia i włączenia społecznego.

6. Inne inicjatywy Komisji Europejskiej na rzecz wsparcia obszarów miejskich

Warto wspomnieć o inicjatywach uzupełniających główny nurt działań, takich jak: URBACT i Urban Audit, które wzbogacają inicjatywę URBAN II pozwalając na osiągnięcie lepszych rezultatów.

Program URBACT – Europejska Sieć Wymiany Doświadczeń – został uruchomiony przez Komisję Europejską w 2003 r. Ma trzy główne cele:

- organizowanie sieci wymiany doświadczeń i współpracy miast europejskich objętych inicjatywą URBAN od 1990 r., a od 1 maja 2004 r. również miast (powyżej 20 000 mieszkańców) z nowych krajów członkowskich;
- zebranie wiedzy i dobrych praktyk w zakresie zintegrowanego zarządzania miejskiego w celu zwiększenia skuteczności polityk w dziedzinie redukcji ekonomicznych, społecznych i środowiskowych problemów występujących w miastach;
- upowszechnienie tej wiedzy we wszystkich miastach i miasteczkach Europy.

Program finansowany jest z EFRR i wspiera działania nieinwestycyjne, w tym sieci tematyczne, grupy robocze, badania, szkolenia. Wszystkie projekty podejmowane w ramach Programu URBACT muszą mieć wymiar europejski, tzn. angażować miasta, z co najmniej trzech różnych państw członkowskich.

Jednym z głównych działań inicjatywy URBACT jest rozwijanie sieci tematycznych. Poniższe zestawienie pokazuje istniejące sieci tematyczne i przewodzące im miasta:

- CHORUS – Bastia: Odnowa miast – regeneracja tkanki miejskiej
- ECO-FIN-NET – Leipzig: Inicjatywy gospodarcze oraz tworzenie nowych miejsc pracy
- CULTURAL ACTIVITIES – Lille: Działalność kulturalna a odnowa miast
- Partners4Action – Liverpool: Partnerstwo publiczno-prywatne
- REGENERA – Lyon: Zintegrowane podejście
- Participando – Rome: Partycypacja społeczności lokalnych
- Young people – Malmö: Młodzież
- Information society – Manchester: Społeczeństwo informacyjne
- SECURCITY – Rotterdam: Bezpieczeństwo oraz zapobieganie przestępczości
- CITIZ@MOVE – Seville: Partycypacja społeczności lokalnych
- MED-INT – Syracuse: Zintegrowane podejście
- UDIEX-Venice: Wykluczenie społeczne
- REGENERANDO – Reggio Calabria: Zatrudnienie oraz rozwój gospodarczy

Obecnie w piętnastu sieciach tematycznych uczestniczy łącznie ponad 150 miast i miasteczek. Od 1 maja 2004 r. program jest otwarty dla nowych członków UE, w tym również Polski.

Polskie miasta uczestniczące w sieciach tematycznych Programu URBACT to: Kraków (CHORUS), Płock (MED.-INT), Starogard Gdański (UDIEX), Łomża (Young people), Warszawa (REGENERA, INFO SOCIETY, SECURCITY), Gdańsk (INFO SOCIETY, ECO_FIN-NET), Katowice (Cultural industries), Poznań (ECO-FIN-NET).

Łączny budżet programu URBACT wynosi 28.2 mln euro, w tym wkład EFRR stanowi 18 mln euro.

Kolejną inicjatywą jest Urban Audit zapoczątkowana przez Komisję Europejską w 2000 r. w celu zebrania porównywalnych danych na temat warunków życia w 58 dużych i średnich miastach Unii Europejskiej. Obecnie inicjatywa obejmuje już 258 miast z UE i krajów kandydujących (UE 27). Urban Audit jest niezwykle ważny dla monitorowa-

nia rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów miejskich UE i lepszego projektowania polityk i instrumentów wspólnotowych w celu wspierania tego rozwoju. Umożliwia porównanie miast przez opracowanie standardowych wskaźników i zebranie zharmonizowanych danych w postaci jednej aktualizowanej bazy danych. Dzięki tej bazie władze miejskie mogą łatwo porównać swoje miasto z innymi, co również stymuluje współpracę i *benchmarking* w dziedzinie polityk miejskich i przygotowywania lepszych strategii, programów i projektów rozwoju miejskiego. Najnowszy raport Urban Audit został opublikowany w 2004 r. i jest poświęcony kluczowym wskaźnikom warunków życia w miastach „starej” UE. W 2005 r. powstanie kolejna edycja raportu uwzględniająca także nowe kraje członkowskie oraz Bułgarię i Rumunię.

7. Przykłady dobrych praktyk

7.1. „T.I.M.E Port” w Bremerhaven

Puste mieszkania, zniszczone budynki, pozamykane sklepy – tak do niedawna wyglądało centrum Bremerhaven, jednego z miast portowych w Niemczech. Dzięki wsparciu z Unii Europejskiej w ramach URBAN II dzielnica znów staje się centrum aktywności gospodarczej i społecznej. Całkowity budżet Programu Inicjatywy Wspólnoty (CIP) na lata 2000-2006 wynosi prawie 20 mln euro, z tego 10 mln euro pochodzi ze środków EFRR.

Projektem flagowym zrealizowanym w ramach programu rewitalizacyjnego dla Bremy w ramach URBAN II było utworzenie Parku Technologicznego „T.I.M.E Port” (skrót angielski: od telekomunikacja, technologie informacyjne, multimedia i rozrywka).

Obszar problemowy objęty pomocą zajmuje powierzchnię 326 ha i obejmuje 23 000 mieszkańców. Wraz z upadkiem przemysłu stoczniowego oraz przetwórstwa ryb, małe sklepiki, lokalne firmy usługowe oraz opuszczone magazyny stały się dominującą cechą charakteryzującą ekonomiczny krajobraz miasta. Dużą część terenu portowego stanowiły nieużytki przemysłowe, a stopa bezrobocia i poziom biedy znacznie przekraczał średnie wskaźniki miejskie. W niektórych rejonach ponad 25% ludności żyło ze środków otrzymanych z opieki społecznej. Również poziom przestępczości znacznie wzrósł, głównie jako efekt problemów narkotykowych.

Park Technologiczny „T.I.M.E. Port” ma na celu stymulowanie rozwoju sektora IT przez wsparcie powstawania małych firm w społeczności lokalnej. Działania projektu obejmują odnowę starego budynku poczty na terenach portowych oraz przekształcenie na centrum dla powstających małych firm działających w dziedzinie telekomunikacji, technologii informacyjnych, multimediiów i rozrywki. Centrum „T.I.M.E Port” ma stanowić miejsce zatrudnienia dla 60. osób. Jego lokalizacja na terenie portowym ma stać się zaczynem do dalszej odnowy i transformacji obszaru. Intensywna współpraca z politechniką i lokalnymi instytucjami, ma ponadto sprzyjać rozwijaniu alternatywnej struktury gospodarczej, która przyciągnie do Bremerhaven kolejne zewnętrzne firmy sektora IT.

Cechą innowacyjną projektu jest system zarządzania Centrum „T.I.M.E Port”, który obejmuje nie tylko administrowanie budynkiem, ale także rekrutację i działalność szkoleniową, rozwijanie kontaktów z lokalną społecznością oraz władzą lokalną w zakresie całkowitego ponownego zagospodarowania obszaru. Całkowity koszt projektu wynosi 3 124 000 euro, z czego wkład EFRR sięga 1 562 000 euro.

7.2. „Dom Codziennego Życia” w Turynie

Program URBAN II w Turynie obejmuje obszar problemowy o powierzchni 2135 km² na południowych przedmieściach, w pobliżu terenu przemysłowego FIAT. Teren zamieszkały przez prawie 30 tys. osób cechuje się wysoką koncentracją mieszkań socjalnych oraz problemów ekonomicznych i społecznych.

Jednym z projektów mającym przyczynić się do promocji spójności społecznej, rewitalizacji terenów publicznych i wykreowania nowych zintegrowanych usług dla działalności gospodarczej i społecznej jest projekt pod nazwą „Dom Codziennego Życia”.

Głównym celem przedsięwzięcia jest ulepszenie dostępu do usług publicznych na zdegradowanych terenach podmiejskich. Działania projektu obejmują renowację opuszczonego XVII-wiecznego budynku gospodarstwa rolnego otoczonego obecnie mieszkaniami socjalnymi oraz przekształcenie budynku i 4-hektarowego terenu w nowoczesne centrum usług społecznych. To nowe centrum będzie spełniało funkcje laboratorium dla rozwiązywania problemów biedy i zarządzania konfliktami społecznymi oraz obserwatorium dla monitorowania potrzeb społeczeństwa. Centrum ma również uczestniczyć w rozwijaniu i realizacji projektów społecznych i dostarczać podstawowe usługi dla

społeczności lokalnej. W ramach Centrum będzie również funkcjonować żłobek, plac zabaw, miejsce spotkań dla ludzi starszych.

Proces konsultacji społecznych przeprowadzony na etapie identyfikacji projektu ujawnił, że starsi ludzie mieszkający na obszarze problemowym dysponują dużą ilością wolnego czasu, jak i kwalifikacjami i umiejętnościami zawodowymi, z których chcieliby zrobić użytek na korzyść społeczności lokalnej. Projekt koncentruje się zatem na wykorzystaniu tego lokalnego potencjału przez zaangażowanie starszych ludzi w prowadzenie Centrum, organizowanie warsztatów i szkoleń, m.in. w zakresie rzemiosła, sztuki, dekoratorstwa wnętrz, stolarstwa, szycia, hafciarstwa i innych.

Centrum będzie także miejscem dla handlu używanymi produktami dla dzieci, dla punktu informacyjnego nt. możliwości zatrudnienia dla kobiet, dla tematycznej biblioteki.

Wymierne rezultaty projektu to: odnowa i rozwój budynku po zabytkowym gospodarstwie rolnym oraz otaczającego 4-hektarowego obszaru, utworzenie 25 miejsc w żłobku oraz placu zabaw, zorganizowanie co najmniej 6 warsztatów rocznie, stworzenie 4 centrów usług społecznych oraz przygotowanie 400 m² powierzchni z przeznaczeniem na działalność gospodarczą.

Całkowity koszt projektu wynosi ok. 3,6 mln euro, z czego 1,6 mln euro stanowi wkład EFRR.

7.3. Projekt Pilotażowy w Antwerpii

Projekt finansowany w ramach Urban Pilot Project był zlokalizowany w północno-wschodniej części Antwerpii – najbardziej zdegradowanej części miasta. Stanowi on część szerszej strategii rewitalizacyjnej zarządzanej przez BOM (Agencja Rozwoju Dzielnicy Północno-wschodniej Antwerpii).

Obszar objęty projektem to część XIX-wiecznego pasa przemysłowego Antwerpii – terenu zdegradowanego, cechującego się dużą gęstością zaludnienia (55 000 mieszkańców, 62 domy na 1 ha), wysokim poziomem bezrobocia (24%), niskim poziomem edukacji (8% ludności ze średnim lub wyższym wykształceniem), niską jakością budynków mieszkalnych (w 1994 r. 21% domów nie miało łazienek, a 51% ogrzewania centralnego), pustostanem zabudowań biznesowych (15%).

Celami projektu były: odbudowa bazy ekonomicznej dzielnicy, głównie przez wsparcie rozwoju lokalnego sektora małych i średnich przedsiębiorstw; reintegracja grup marginalizowanych i przywrócenie ich

do aktywności ekonomicznej i społecznej, głównie przez szkolenia i indywidualne doradztwo oraz polepszenie jakości środowiska miejskiego.

Cele projektu zostały osiągnięte przez zrealizowanie następujących działań:

1. Centrum Biznesu – renowacja starego budynku szkolnego i zaadaptowanie go na cele centrum doradztwa biznesowego oraz dostarczania wspólnych usług i infrastruktury dla nowych i istniejących małych i średnich firm.
2. Integracja grup zmarginalizowanych i przywrócenie ich do aktywności gospodarczej przez zatrudnienie przy projektach renowacji infrastruktury publicznej stanowiących część szerszego programu rewitalizacji realizowanego przez BOM.
3. Centrum Szkoleń i Pośrednictwa – prowadzące szkolenia i doradztwo dla bezrobotnych i osób niewykształconych poszukujących pracy.
4. Program badań, oceny i transnarodowej wymiany, w tym wydawanie periodyka i opracowanie Planu Rewitalizacji Dzielnicy.

Uzyskane rezultaty wszystkich działań to:

- odnowiony budynek szkolny oferujący usługi wsparcia biznesu oraz pomieszczenia dla 20 małych firm (biura i magazyny);
- 4 wyposażone sale szkoleniowe do celów szkoleń zawodowych;
- opracowany kompleksowy program działania ukierunkowany na wsparcie rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw;
- cztery projekty umożliwiające młodym ludziom zdobycie pierwszego doświadczenia zawodowego, w efekcie 10 młodych osób uczących się zaocznie zostało zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu i 12 bezrobotnych długookresowo otrzymało prace;
- 114 osób zatrudnionych do prac renowacyjnych przy centrum szkoleniowym i pośrednictwa, Centrum Biznesu i in.;
- utworzone centrum szkoleń i doradztwa składające się z dwóch punktów pośrednictwa i szkoleń w dwóch lokalizacjach;
- przeszkolenie i udzielenie porad ponad 300 osobom;
- udzielenie indywidualnego doradztwa w zakresie poszukiwania i ubiegania się o pracę 58 osobom, 23 spośród nich znalazło zatrudnienie dzięki tej pomocy; w ciągu 2 lat od uruchomienia centrum obsłużono 310 klientów, a 44 spośród nich znalazło stałe zatrudnienie;
- zorganizowanie wielu krajowych i międzynarodowych seminariów i warsztatów dotyczących problematyki zatrudnienia, mieszkalnictwa, partnerstwa, metod stymulowania aktywności gospodarczej;
- opracowanie z użyciem metody partycypacyjnej Planu Rewitalizacji Dzielnicy dla dalszej odnowy i rozwoju obszaru.

Projekt przyczynił się również do:

- zbudowania silnego i efektywnego partnerstwa angażującego społeczność lokalną i wytwarzając poczucie własności i wspólnoty lokalnej;
- dalszych działań rewitalizacyjnych na obszarze;
- po trzech latach funkcjonowania Centrum Biznesu stało się samofinansującym przedsięwzięciem, umiejscowiły się w nim 22 firmy, w których zatrudnienie znalazło 120 osób;
- wypracowanie, w ramach projektu, innowacyjnego podejścia integrującego aspekty odnowy fizycznej, integracji społecznej i poprawy środowiska zostało wprowadzone do działań na szczeblu regionalnym we Flandrii i włączone do głównego nurtu polityki miejskiej.

Całkowity koszt projektu wyniósł ok. 3 mln euro, z czego 50% pochodziło ze środków EFRR.

Przedstawione powyżej przykłady projektów nie wydają się przynosić spektakularnych efektów, gdy rozpatrywane są pojedynczo. W rzeczywistości każdy z projektów jest integralną częścią szerszego programu rewitalizacji, transformacji, rozwoju danego obszaru miejskiego wytypowanego do pomocy w ramach inicjatywy URBAN. Nie należy bowiem zapominać, że podejście URBAN opiera się na strategicznym zintegrowanym planowaniu, a więc finansowane są całościowe programy rozwoju, co pozwala na uniknięcie rozpraszania środków na wiele pojedynczych, niezwiązanych ze sobą przedsięwzięć i zapewnia lepszą efektywność i długotrwałe efekty podejmowanych działań. Bardziej celowe byłoby zatem omówienie całych programów.

8. Wartość dodana inicjatywy URBAN

Programy finansowane w ramach Inicjatywy URBAN II są jeszcze w trakcie realizacji, proces ich rozliczenia i oceny będzie trwał jeszcze po 2006 r., który jest ostatni rokiem obecnej perspektywy finansowej. Dlatego za wcześniej jest jeszcze na podsumowanie wszystkich wymiernych i niewymiernych rezultatów i całościową ocenę efektywności inicjatywy. Jednak ocena *ex-post* pierwszej edycji URBAN 1994-1999 oraz systematyczny monitoring i ocena śródkresowa programów 2000-2006 pozwalają już na wyciągnięcie pewnych lekcji z realizacji i sformułowanie wstępnych rekomendacji dla przyszłych polityk wspólnotowych, krajowych i lokalnych.

Najważniejsze lekcje i wnioski płynące z realizacji inicjatywy:

- 1) Inicjatywa URBAN przyczyniła się do osiągania celów wspólnotowych:

- w dziedzinie spójności społecznej – wiele obszarów miejskich ma słabe wskaźniki gospodarcze i społeczne; różnice między poszczególnymi dzielnicami wewnątrz miasta są niejednokrotnie znacznie większe niż zróżnicowanie w poziomie rozwoju między miastami; dlatego rola szkoleń/inwestycji w kapitał ludzki jest kluczowa, ale muszą temu towarzyszyć działania na rzecz integracji społeczności miejskiej i ułatwiania dostępu do edukacji;
- w dziedzinie konkurencyjności i spójności ekonomicznej – istnieje wiele barier odnowy gospodarczej i rozwoju, w tym brak kultury przedsiębiorczości i wysoki stopień przestępczości; zintegrowane podejście pomaga niwelować te bariery, zatrzymując proces upadku i stymulując zdrową konkurencję;
- w dziedzinie regeneracji ekologicznej – stan środowiska naturalnego na obszarach miejskich jest często znacznie gorszy niż gdziekolwiek; tereny zielone w wielu miastach zajmują niewielki procent powierzchni, nie przywiązuje się dostatecznej wagi do środowiskowych skutków podejmowanych decyzji; dlatego też niezwykle ważne są inwestycje w fizyczną i środowiskową odnowę (40% wydatków URBAN), integrujące działania na rzecz poprawy jakości środowiska wytworzonego i dziedzictwa architektonicznego oraz transportu miejskiego (8% wydatków na transport miejski przeznaczono na ścieżki rowerowe i przyjazne środowiskowo formy transportu miejskiego);
- w dziedzinie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) – niski poziom edukacji i zatrudnienia powodują, że obszary miejskie już na starcie znajdują się w niekorzystnej sytuacji; dlatego URBAN II współfinansuje podstawowe szkolenia w zakresie ICT, często angażując biblioteki i lokalne grupy społeczne, aby zminimalizować „bariery wejścia”;

2) Efekt dźwigni:

- dzięki koncentracji na relatywnie małych obszarach intensywność pomocy w przeliczeniu na jednego mieszkańca i na km² jest bardzo wysoka, co zapobiega rozpraszaniu środków i pomaga w usuwaniu najważniejszych i najpilniejszych problemów degradacji miejskiej;
- wkład finansowy publiczny i prywatny – inwestycje URBAN zmobilizowały środki krajowe, regionalne i lokalne ze źródeł publicznych i prywatnych na łączną wartość przewyższającą podwójnie dostępne środki EFRR; ok. 20% wydatków dotyczy wsparcia przedsiębiorczości i zatrudnienia, a więc oczekuje się, że w długim czasie inwestycje te spowodują dalszy znaczny efekt dźwigni.

3) Wdrażanie:

- partnerstwo lokalne i partycypacja społeczna – zaangażowanie władz lokalnych na etapie programowania i wdrażania programów oraz przekazanie im kompetencji do zarządzania nimi sprawia, że programy są bardziej efektywne i odpowiadające lokalnym potrzebom;
- przyjęcie wspólnych wystandaryzowanych wskaźników pozwala na lepsze monitorowanie i ocenę programów i jest kolejnym krokiem w kierunku uproszczenia i podniesienia skuteczności; wskaźniki dają bardziej wymierny obraz sytuacji w każdym z programów i pozwalają na ocenę postępu w osiąganiu celów oraz stosowania stosownych korekt w miarę potrzeb;
- selekcja obszarów problemowych przez kraje członkowskie na podstawie ogólnych wytycznych Komisji Europejskiej umożliwiła połączenie priorytetów wspólnotowych z potrzebami wynikającymi z różnych warunków społeczno-ekonomicznych w krajach beneficjentach;
- proste administrowanie – finansowanie programów URBAN II z jednego, w przeciwieństwie do pierwszej edycji, funduszu (EFRR) sprzyja uproszczeniu systemu programowania i zarządzania programami, szybszemu zatwierdzaniu programów, zmniejszeniu kosztów administracyjnych;

4) Współpraca

- zapoczątkowana wymiana doświadczeń między miastami uczestniczącymi w inicjatywie URBAN oraz upowszechnianie tzw. dobrych praktyk sprzyja nie tylko promocji efektów URBAN ale i rozwijaniu współpracy, podejmowaniu wspólnych działań w przyszłości, a przez posługiwanie się wspólnymi wskaźnikami daje głębszą wiedzę o sytuacji w miastach europejskich.

URBAN przyniósł również wartość dodaną. Europejska wartość dodana – to nowa jakość wytworzona dzięki interwencji UE, która nie byłaby możliwa do osiągnięcia wyłącznie przez działania władz krajowych, regionalnych i lokalnych bez otrzymania wsparcia (finansowego i/lub technicznego) z UE. Są to wszystkie wymierne i niewymierne korzyści, które powstają w wyniku uzupełnienia działań krajowych przez działania z poziomu UE. W centrum europejskiej wartości dodanej jest rozwój zrównoważony.

Wartość dodana inicjatywy URBAN:

- wprowadzenie zintegrowanego i partycypacyjnego podejścia do problemu poprawy sytuacji na obszarach miejskich – innowacyjna zasada rozwiązywania skoncentrowanych problemów miejskich

- przez podejmowanie kompleksowych działań łączących aspekty ekonomiczne, społeczne i ekonomiczne zainicjowana przez URBAN okazała się niezwykle skuteczna i może stanowić model dla kształtowania krajowych elementów polityki względem obszarów miejskich;
- silne partnerstwo lokalne – raz stworzone na potrzeby programów URBAN partnerstwo tworzy potencjał do odgrywania istotnej roli w promowaniu rozwoju lokalnego, ulepszaniu planowania strategicznego i efektywniejszego lokowania środków publicznych oraz przyciągania inwestorów prywatnych; taki model partycypacji społecznej jest zaczynem do stworzenia innowacyjnego europejskiego modelu zarządzania z udziałem społeczności lokalnej;
 - rola katalizatora odnowy i stymulowania wewnętrznego potencjału gospodarczego na terenach objętych inicjatywą URBAN – umożliwia często odniesienie korzyści również przez regiony przyległe;
 - współpraca sieciowa zapoczątkowana w ramach URBAN, której istotą jest wymiana doświadczeń i upowszechnianie dobrych praktyk – umożliwia systematyczny proces wzajemnego uczenia się i może stanowić bazę do podejmowania przyszłych wspólnych działań;
 - finansowa wartość dodana (efekt dźwigni) – polega na zmobilizowaniu dodatkowych środków ze źródeł publicznych i prywatnych (jak już opisano wcześniej), oddziaływanie pomocy w ramach URBAN nieproporcjonalnie większe od zaangażowanego budżetu;
 - polityczna wartość dodana – wzrost świadomości społeczeństwa szczególnie szczebla lokalnego na temat polityk i instrumentów wspólnotowych, zwłaszcza polityki spójności i włączenia społecznego;
 - przyjęcie listy wspólnych wskaźników audytu miejskiego dla celów monitorowania i oceny programów URBAN II dało podstawy do wykreowania kultury statystyki miejskiej i monitoringu zarządzania obszarami miejskimi.

Nie są to zapewne wszystkie korzyści, które powstały w wyniku realizacji inicjatywy URBAN, ale dostarczają istotnych argumentów do kontynuacji wspierania działań na rzecz obszarów miejskich z zastosowaniem zasad koncentracji, subsydiarności, partnerstwa, trwałości środowiskowej, efektywności, zintegrowanego podejścia.

9. Wymiar miejski w przyszłej polityce spójności Unii Europejskiej

URBAN to relatywnie niewielka w sensie nakładów finansowych, ale dobrze ukierunkowana inicjatywa, przynosząca wymierne rezultaty

na poziomie lokalnym, krajowym i europejskim. Nie może być jednak uważana za panaceum na wszystkie problemy miejskie, ma, bowiem wiele ograniczeń:

- w sensie finansowym i liczby mieszkańców objętych pomocą inicjatywa jest zbyt mała w porównaniu ze skalą występujących problemów miejskich;
- pomija ważne dla odnowy i rozwoju obszarów miejskich zagadnienia, jak strukturę mieszkaniową oraz miejską sieć transportową;
- różne uwarunkowania europejskich obszarów miejskich osłabiają skuteczność jednolitego podejścia URBAN.

Tocząca się obecnie szeroka dyskusja na temat kształtu nowej polityki spójności w kolejnym okresie programowania 2007-2013 dotyczy również wymiaru miejskiego tej polityki.

Na podstawie mocnych stron inicjatywy URBAN i jej pozytywnych efektów, w Trzecim Raporcie na temat Spójności Gospodarczej i Społecznej opublikowanym w 2004 r. Komisja Europejska postuluje o włączenie problematyki miejskiej w główny nurt polityki spójności oraz uwzględnienie w większym stopniu tego zagadnienia w programowaniu przyszłych Funduszy Strukturalnych. Propozycje Komisji dotyczące nowych rozporządzeń ustanawiających instrumenty polityki spójności odzwierciedlają ten postulat:

- odnowa obszarów miejskich jest jednym z celów polityki spójności, a miasta są po raz pierwszy uwzględnione jako równorzędni partnerzy w przygotowywaniu i realizacji programów;
- według uznania krajów członkowskich regeneracja obszarów miejskich może stanowić komponent programów regionalnych lub narodowych poświęconych specjalnie problematyce miejskiej;
- kraje członkowskie przygotowując swoje Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (główny strategiczny dokument programowy wskazujący kierunki i priorytety rozwoju i finansowania z funduszy UE) muszą uwzględnić kwestie obszarów miejskich;
- programy operacyjne w każdym kraju członkowskim powinny zawierać listę miast uczestniczących i wskazywać sposób, w jaki jest zorganizowane delegowanie kompetencji na szczebel władz miejskich;
- stosowanie zasady zintegrowanego rozwoju miejskiego oraz kontynuacja działań na rzecz odnowy miejskiej (podejście inicjatywy URBAN);
- zapewnienie kontynuacji i wzmacnianie wymiany doświadczeń (w dziedzinie odnowy i rozwoju obszarów miejskich) w ramach przyszłego Celu 3 dotyczącego współpracy terytorialnej.

Po raz pierwszy w historii polityki spójności UE, Strategiczne Wytyczne Wspólnoty reprezentują autentyczne, zintegrowane podejście uzgodnione na poziomie Wspólnoty. Polityka Spójności będzie powiązana z celami Strategii Lizbońskiej, jak również Wytycznych Polityki Gospodarczej oraz Europejskiej Strategii Zatrudnienia. W projekcie Strategicznych Wytycznych Wspólnoty Komisja zdefiniowała konkretne priorytety rozwoju terytorialnego, które w znacznym stopniu dotyczą obszarów miejskich. Są to:

- a) wzmacnianie konkurencyjności funkcjonalnych obszarów miejskich oraz klastrów miast;
- b) przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, przestępczości oraz pogarszaniu się jakości życia na zdegradowanych obszarach miejskich;
- c) polepszenie środowiska miejskiego przez zachęcanie do tworzenia strategii zrównoważonego rozwoju.

Ideą przewodnią nowej polityki spójności w dziedzinie problematyki miejskiej jest ożywienie miast i wzmocnienie, przywrócenie lub nadanie im roli lokomotyw rozwoju regionalnego. Miasta muszą być atrakcyjnymi, zdrowymi, wysokiej jakości miejscami do życia, pracy i odpoczynku.

10. W kierunku europejskiej wizji miast zrównoważonych

Mimo podejmowanych od lat wysiłków na rzecz obszarów miejskich i ich pozytywnych efektów wiele miast nadal boryka się z problemami ekologicznymi, takimi jak zanieczyszczenie powietrza, hałas, intensywny ruch samochodowy, zdegradowane tereny i budynki. Obszary zurbanizowane mają wciąż znaczny udział w produkcji ogromnych ilości gazów cieplarnianych i odpadów oraz konsumpcji ogromnych ilości zasobów nieodnawialnych. Wszystko to prowadzi do postępującej degradacji środowiska przyrodniczego oraz tkanki miejskiej, a co za tym idzie pogorszenia jakości życia, problemów zdrowotnych.

Jedną z głównych przyczyn takiej sytuacji jest niedostateczne przywiązywanie wagi do środowiskowych skutków podejmowanych decyzji oraz brak systematycznego planowania wysokiej jakości środowiska miejskiego. Planowanie w celu osiągnięcia wysokiej jakości środowiska miejskiego jest kluczowym czynnikiem zrównoważonego rozwoju miast i zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańcom europejskich miast.

Mając to na uwadze Komisja Europejska zapoczątkowała w 2004 r. dodatkową inicjatywę, której ideą jest pomoc władzom krajo-

wym i lokalnym w sprostaniu wymaganiom środowiskowym przez ulepszenie stanu środowiska miejskiego i zniwelowanie negatywnego oddziaływania miast i miasteczek na środowisko naturalne.

Pierwszym krokiem będzie wypracowanie zintegrowanej ramowej *Strategii Tematycznej dla Środowiska Miejskiego* poruszającej kompleksowo wszystkie złożone zagadnienia, które negatywnie wpływają na stan środowiska w miastach. Strategia zostanie wypracowana z zachowaniem unijnych zasad partnerstwa i subsydiarności, w drodze konsultacji społecznych ze wszystkimi krajami członkowskimi i ich głównymi interesariuszami na poziomie lokalnym.

Strategia ma być jedną z siedmiu strategii tematycznych realizowanych w ramach Szóstego Programu Działań *Środowisko 2010: Nasza przyszłość, nasz wybór*. Pozostałe dotyczą: środowiska morskiego, powietrza, gleby, pestycydów, odpadów i zasobów naturalnych. Opracowywane są w celu zapewnienia holistycznego podejścia do najważniejszych złożonych problemów środowiskowych, które wymagają stosowania innowacyjnych i kompleksowych rozwiązań. Strategia ma ustalać ogólne ramy, wytyczające kierunek działań na rzecz lepszego zarządzania środowiskiem miejskim i powszechnego przyjęcia najlepszych praktyk. Strategia będzie promować spójne i zintegrowane podejście, tworząc europejską wizję zrównoważonych miast, które powinny stać się atrakcyjnymi, zdrowymi, wysokiej jakości miejscami do życia, umożliwiającymi rozwój gospodarki i żyjących w nich społeczności. U podstaw tego procesu musi znajdować się środowisko przyrodnicze.

Propozycja Komisji Europejskiej dotycząca Strategii Tematycznej dla Środowiska Miejskiego przedstawiona w Komunikacie⁴ koncentruje się na czterech głównych kwestiach: zrównoważone zarządzanie miastami, zrównoważony transport miejski, zrównoważone budownictwo i zrównoważone projektowanie urbanistyczne.

W celu ustanowienia spójnych i skoordynowanych polityk środowiskowych w miastach, Komisja proponuje, aby największe miasta i miasteczka (powyżej 100 000 mieszkańców dla miast i powyżej 500 mieszkańców dla miasteczek) w UE wypracowały i wdrożyły plany zarządzania środowiskiem miejskim oraz ustanowiły system zarządzania środowiskiem zapewniający realizację i monitoring wdrażania planów. Podobnie, aby zredukować negatywny wpływ transportu miejskiego na środowisko i osiągnąć cele dotyczące jakości powietrza, miasta powinny stworzyć i wdrożyć plan zrównoważonego transportu miejskiego. Wybór konkret-

⁴ *Towards a Thematic Strategy on the Urban Environment*, COM(2004)60.

nych działań i celów operacyjnych zależy od lokalnych władz, ponieważ to one znają najlepiej lokalne warunki i sytuację.

Komisja zachęca państwa członkowskie i władze regionalne do zatwierdzenia strategii polepszenia środowiska miejskiego, aby w ten sposób stworzyć ramy strategiczne dla władz lokalnych do przygotowania ich własnych planów operacyjnych. Takie strategie powinny być powiązane z narodowymi planami zrównoważonego rozwoju. Ponadto, utworzone krajowe lub regionalne Punkty Kontaktowe dla środowiska miejskiego promowałyby dobre praktyki i wspierały miasta i miasteczka w ich działaniach na rzecz poprawy jakości środowiska życia i sprostania wymaganiom standardów środowiskowych.

Inicjatywa ta obejmuje również wypracowanie rekomendacji, wytycznych, wskaźników, danych, standardów, technik oceny, przeprowadzenie szkoleń i innych działań asysty technicznej, aby pomóc miastom i miasteczkom w zarządzaniu ich środowiskiem.

11. Lekcje z przeszłości i wnioski na przyszłość

Doświadczenia z realizacji Inicjatywy Wspólnotowej URBAN i przykłady dobrych praktyk, inne dotychczasowe działania inicjowane przez Unię Europejską na rzecz obszarów miejskich (strategia w zakresie środowiska miejskiego i audyt miejski) oraz planowany zakres nowej polityki spójności 2007-2013 uwzględniający wyraźnie problematykę miejską prowadzą do sformułowania wspólnych wniosków i rekomendacji dla władz miejskich i krajowych w kontekście problematyki miejskiej. Zalecenia Komisji Europejskiej i wypracowane przykładowe rozwiązania stanowią cenne wskazówki dla krajowych polityk miejskich i projektowania efektywnego systemu planowania i zarządzania obszarami miejskimi, bez względu na to, czy realizacja celów strategicznych tych polityk miejskich będzie współfinansowana przez dostępne instrumenty finansowe UE, czy nie.

Główne wnioski-zalecenia są następujące:

- zintegrowane podejście do planowania i zarządzania obszarami miejskimi łączące aspekty przestrzenne, ekonomiczne, społeczne, kulturowe, środowiskowe, transportowe i bezpieczeństwa;
- innowacyjność i kompleksowość rozwiązań skoncentrowanych problemów społecznych, ekonomicznych i ekologicznych;
- poprawa zdolności administracyjnej oraz delegowanie kompetencji do władz miejskich;

- partnerstwo lokalne i partycypacja społeczna;
- wspólne wskaźniki audytu miejskiego służące bieżącemu monitorowaniu zachodzących procesów i ocenie efektów zarządzania obszarami miejskimi;
- systematyczne planowanie wysokiej jakości środowiska miejskiego oraz efektywny system zarządzania środowiskiem miejskim jako element zrównoważonego rozwoju miast;
- zrównoważone zarządzanie miastami, zrównoważony transport miejski, zrównoważone budownictwo i zrównoważone projektowanie urbanistyczne.

Jak każde wskazówki i przykłady dobrych praktyk tak i te mogą okazać się bardzo pomocne przy rozwiązywaniu problemów obszarów miejskich pod warunkiem, że zostaną one wprowadzone w życie. Unia Europejska, w przypadku polityki miejskiej, nie może narzucić krajom członkowskim metod postępowania, może tylko je rekomendować. Zatem od otwartości, aktywności i zdolności administracyjnej władz miejskich zależy w dużej mierze efektywne wykorzystanie sprawdzonych metod i nowych możliwości oraz przekucie ich na sukces obszarów miejskich, miarą którego jest wysoka jakość życia społecznego i gospodarczego.

Literatura

- ESPON Action 2.2.3: Territorial Effects of the Structural Funds in Urban Areas. A Final Report to the ESPON Coordination Unit, ECOTEC Research and Consulting Ltd.*
- Partnership with the Cities.* The URBAN Community Initiative, European Communities, 2003.
- The Urban Dimension in European Cohesion Policy,* First Public Meeting of the Urban and Housing Intergroup of the European Parliament, Strasbourg, 12.05.2005.
- Towards an Urban Agenda in the European Union.* Communication from the Commission, 06.05.1997.
- Unity, Solidarity, Diversity for Europe, Its People and Its Territory, Second report on Economic and Social Cohesion.* European Commission, 2001.
- W stronę strategii tematycznej w zakresie środowiska miejskiego,* Komunikat Komisji dla Rady Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Gospodarczo-Społecznego oraz Komitetu do Spraw Regionów. 2004.